

СТАНОВИЩЕ

за докторската дисертация на Вълчан Тончев Вълчанов
„Понятието *суета* в „Мисли” на Блез Паскал (богословско-
филологически анализ в измерения”

от

проф. д.ф.н. Правда Спасова

Темата на дисертацията е разработена в четири глави плюс увод и заключение в обем 205 страници. Авторефератът адекватно отразява тезите и приносите на текста.

На пръв поглед заявката на дисертационния труд на Вълчан Вълчанов е скромна: разискване значимостта на едно конкретно богословски оцветено понятие в текста на Паскаловите „Мисли”.. Но вече от втората страница на дисертацията, съдържанието, става ясно, че авторът си е поставил далеч по-амбициозна задача: през многовалентното значение на понятието „суета” в текстовете на Блез Паскал, да анализира цялостно неговото мислене, търсейки дълбоките корени на специфичната му парадоксалност в личната биография на френския мислител.

Този биографичен подход винаги крие опасността изследователят да се подхлъзне към лесни и понякога съмнителни обобщения, характерни за психоаналитичната традиция в литературознанието. Това не се случва в дисертацията на Вълчан Вълчанов. Фактите от живота на Паскал са използвани много внимателно и обосновано, без там и единствено там да се търсят окончателни обяснения. Наред с биографичния, докторантът предлага още два типа преплитаци се анализи - езиковедски и концептуален, посредством които прокарва тезата си, че „Мисли” е един апологетичен проект, целящ да убеди атеистично настроените либертини в основанията на християнската вяра.

Такава и много успешно „работеща“ е методологията на дисертацията. Добър пример в това отношение е концептуалното деление на понятието суета на скука и развлечение. Намирам за особено удачното попадение при анализа на „развлечението“ богословското му ситуиране посредством езиковия анализ на глаголите *diverter* и *conventir* (Вж. с.135).

Същевременно В. Вълчанов подробно обсъжда и екзистенциалната разкъсаност на Паскал между убедеността в силата на разума и необходимостта от упование във вярата. Тази парадоксалност, характерна за мисленето на френския философ, обикновено се изследва чрез прословутия мотив за „облога“. В настоящата дисертация тя е не само добре илюстрирана чрез многостранното разглеждане на „суетата“. Чрез това понятие Вълчан Вълчанов изследва Паскаловата интерпретация на основния за нас, „мислещите тръстики“, въпрос за смисъла на човешкия живот.

Суетата би могла да бъде убежище в ужасяващото съзнание за бездната на нищото, но тя е убежище временно и ненадежно, защото ни оттласква от дълбокия метафизически смисъл, защото е характеристика на сътвореното и като такава не може да ни крепи. Целият ни живот е безкрайно суетен, сиреч ефимерен, затова познанието за смисъла му може да се постигне само ако познаем себе си чрез Иисус Христос. Тези разсъждения на Паскал обаче не му пречат да стигне, отново акцентирайки ролята на суетата, до един краен, звучащ мизантропски извод:: че обичта към ближния е укорителна – твърдение, доста отличаващо се от патоса на Христовото учение.

Дисертацията на В. Вълчанов не се ограничава до разискването на богословски въпроси. Тя е свидетелство за много широката ерудиция на автора – интересна например е препратката от тезата на Паскал за написаното слово към Витгенщайновата философия на лингвистичния анализ. Макар и леко изместена в контекста, тя свидетелства за

философска култура. Многобройни са и позоваванията на съвременни и отколешни изследователи на Паскал, без това да създава впечатление за цитатничество, тъй като са вплетени в собствените интерпретации на Вълчанов. Тук усещам една важна липса и ще си позволяя конкретен съвет: въпреки че придържането предимно към френски източници е разбираемо и обусловено от предмета на дисертацията, при по-нататъшното ѝ доработване с оглед публикация, не е зле да се прегледат, освен руските и българските, които явно се познават добре, и някои други източници. Имам предвид изключително релевантната на тематиката, изследвана от Вълчанов, книга на големия философ и религиовед Лешек Колаковски: „Бог с нищо не ни е длъжен. Кратки бележки за религията на Паскал и за духа на Янсенизма” (L. Kolakowski, *God Owes Us Nothing. A Brief Remark on Pascal’s Religion and on the Spirit of Jansenism*, Chicago University Press, 1996.) Мисля, че Вълчан Вълчанов би могъл да получи допълнителни теоретически инспирации след прочита ѝ.

В целостта си дисертацията е написана аналитично и тезите, изведени от внимателното разискване на понятията изграждат стройна аргументация. Въпреки че религиозната ревностност на докторанта го кара да припознае аргумента на Паскал срещу либертините: „Ако човек не е създаден от Бога, защо е щастлив единствено в Бога?” за твърда констатация – нещо, върху което би могло да се спори, то цялостната логическа схема на неговия труд не търпи критика. Тя е описна в последния фрагмент на заключението толкова добре, че се изкушавам да приведа една част:

„...можем да определим *суетата* в „Мисли” на Паскал като състояние на душевна пустота, предизвикано от скуката, което, щом бъде осъзнато, търси илюзорно избавление в развлечението. А единственото възможно спасение, което може да избави човек от тези състояния и да му осигури отвъд тях така бленуваното щастие, се крие във вярата в Бога...”

Така изведени, подплатени с лингвистична и философска казуистика (въпреки убедеността на автора, че единственото надеждно свидетелство е „живата истина в лицето на Иисус Христос“), изводите на дисертацията я правят полезно четиво не само за изкушения в апологетиката читател, но и за скептично настроената светска публика.

Всичко това ми дава безспорно основание да препоръчам на уважаемото жури единодушно да присъди на Вълчан Вълчанов образователната и научна степен „доктор“.

Правда Спасова